

ዕብዩት ውልቀ ዘፈር ጥዕና ትግራይ ካቢይ ናቢይ

ምስጋም ጥዕናን ምክልኻል ሕግግትን ማእኸል ዝገበረ ፖሊሲ ጥዕና ሃገርናን ነዚ ንምዕዋት ዝተሓንጸፁ ስልትታትን ብውሕሉል ፖለቲካዊ መሪሕነት መንግስትና ኣብ ዝሓለፉ ክልተ ዓሰርተ ዓመታት ብምትግባርና ክሳብ ሕዚ ዝመፀ ለውጢ ዓብይ ምዃኑ ንኹሉ ኣካል ግልፂ እዩ። እዚ ፖሊሲ ዝሃቦ ዕድል ብምጥቃም ውን ኣብ ውልቀ ዘፈር ጥዕና ዝተዋፈሩ ብርክት ዝበሉ ሰብ ሙያን ሰብ ሃፍትን ክልልና ኢሉ ውን ሃገርና ብስፍሓት ተሳቲፎም ዓቢይቲ ለውጥታት የመዝግቡ ኣለው። እዚ ሴክተር ዝያዳ ደረጃኡ ዝሓለወ ንምግባር ከም ሃገር ሰፊሕ ምንቅስቃስ እንዳተገበረ ዝፀንሐ እንትኸውን ካብ 2005 ዓም ጀሚሩ ግን ሃገራዊ ስታንዳርድ ወፂኡ ናብ ዝሓሸ ብርኪ ኣብ ምስግጋር ይርከብ። ነዚ ስታንዳርድ ንምሕላው ውን ሕጋዊ ማዕቕፍ (ኣዋጅ 661/2002) ወፂኡ ጥዕና ሕብረተሰብ ንምሕላው እንጥቕመሎም መድሓኒታት ድሕንነቶም፤ ፈዋስነቶምን ፅሬቶምን ንክሕሎ፤ ደረጃኡ ብዘይተሓለወ ግልጋሎትን ስነ ምግባር ብዝገደሎ ሞያተኛ ዝወሃብ ግልጋሎት ምስትኸኻል ኣድላይ ብምዃኑ፤ ዘይሕጋዊ ዝውውር፤ ክፍፍልን ኣጠቓቕማን ኣፋውስ ንምዕጋት ኣዋጅ ቁፅሪ 661/2002 ምምሕዳርን ቁፅፅርን ምግቢ፤ መድሓኒትን ክንክን ጥዕናን ወፂኡ ኣብ ስራሕ ውዲሉ እዩ። በዚ መሰረት ከም ክልል ትግራይ ውን ብሕገ መንግስቲ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ትግራይ ዓንቀፅ 49/3/ሀ ኣዋጅ ቁፅሪ 661/2002 ዓንቀፅ 55/2/ ብዝተውሃቦ ስልጣን መሰረት ደንቢ ቁፅሪ 83/2006 ምምሕዳርን ቁፅፅርን ምግቢ፤ መድሓኒትን ክንክን ጥዕናን ወፂኡ ኣብ ስራሕ ምስ ኣተወ ቢሮ ሓለዋ ጥዕና ክልል ትግራይ ኣዋጅን ደንብን መበገሲ ብምግባር ዝተፈላለዩ መፈፀሚ መምርሒታት ብምድላውን ምፅዳቅን ብዝተውሃቦ ስልጣን መሰረት ኣብ መዳይ ቁፅፅር ጥዕና ጥራሕ 7 መምርሒታት /መምርሒ ምምሕዳርን ቁፅፅርን ምግቢ፤ ሃይጂንን ከባቢያዊ ሓለዋ ጥዕናን፤ መምርሒ ቁፅፅር ጥዕና ትካላት፤ መምርሒ ምምሕዳርን ቁፅፅርን መድሓኒትን ባህላዊ ሕክምናን፤ መምርሒ ቁፅፅር ትንባኺ፤ መምርሒ ሙያ ምዝገባን ፍቓድን ፤ መምርሒ ስነ ምግባር ሰብ ሙያ ጥዕናን መምርሒ ኣወሳሰዳ ስጉምትን ኣቀራርባ ጥርግንን ካብ ምድላው ጀሚሩ ክሳብ ምፅዳቅ፤ ካብ ጥዕና ኬላ ክሳብ ሪፈራል ስፔሻላይዝድ ሆስፒታል ዝርከቡ ሰብ ሙያ ጥዕና፤ ዝተፈላለዩ ክፋል ሕብረተሰብን ይግበእና በሃልትን ዘትዮምሉ ን6 ወርሒ ብመራኽብቲ ሓፋሽ ንክቐርብ ተጌሩ በብእዋኑ መስተኻኸሊ ተጌሩሉ ኣብ መወዳእታ ፀዲቐ ኣብ ስራሕ ውዲሉ እዩ። ስለዚ ስራሕቲ ቁፅፅር ጥዕና ካብ መሰረቱ ንቲ ዝወፀ ሃገራዊ ስግግር ኣጀንዳ ዝሕግዝን ፅሬትን ፍትሓዊነትን ኣወሃህባ ጥዕና ግልጋሎት ንምርግጋፅ ወሳኒ ምዃኑ ተሓሚኑሉ ዝሰረሐሉ ዘሎን እናተሰርሐሉ ዝመፀን ምዃኑ ክስመረሉ ዘለዎ ጉዳይ እዩ። ስለ ዝኾነ ነዘም ዝወፀ ስታንዳርዳትን ሕግታትን ዘፈፅም ዓርሱ ዝኸኣለ ኣወዳድባ ተግይኹ ኣብ ስራሕ ኣትዩ ይርከብ።

ኣወሳሰዳ ስጉምትን ኣቀራርባ ጥርግን ኣብ ቁፅፅር ጥዕና

ኣብ ሃገርና ይኹን ክልልና ሰናይ ምምሕዳር ክነግስ ኣገዳስን ንፅባሕ ዘይበሃል ብምዃኑ ሕብረተሰብ ሙሉእ ፍልጠቱ፤ ዓቕሙን ግዚኡን ኣብ ስራሕቲ ልምዓት ከውዕሎ ንምግባር ዝቐርቡ ጥርግናትን ቅልጡፍን ፍትሓዊን ውሳኔ ዝረኽቡሉ ኣገባብ ንምትእትታውን እዋናዊ ምላሽን ውሳኔን ንምሃብ ብመሰረት ኣዋጅ በዓል መዚ ምምሕዳርን ቁፅፅርን ምግቢ፤ መድሓኒትን ክንክን ጥዕናን 661/2002 ዓንቀፅ 48 ቢሮ ሓለዋ ጥዕና ክልል ትግራይ ብደንቢ ቁፅሪ 83/2006 ዓንቀፅ 84 መሰረት መምርሒ ኣቀራርባ ጥርግንን ኣወሳሰዳ ስጉምቲን ኣውጂኡ ኣብ ስራሕ ውዲሉ እዩ። በዚ መሰረት ድማ ዝውሰዱ ስጉምትታት፤ ዝኾነ ሰብ፤ ትካል ወይ ምህርቲ ናይ ቁፅፅር ሕግታት ወይ ብርክታት ተሓላሊፉ ምስ ዝርከብ ተቆፃፀርቲ መተኣማመኒ ቕጥሒታት

አፈሪቃም፤ መረዳኝታ ሒዘም ምስተመለሱ ብቲ ዝተቐመጠ መምርሒ መሰረት ብምግባር ፈፃሚ ኣካል ብዘጣየሾም ጊዜያዊ ኮሚቴ ምምሕዳራዊ ስጉምቲ ይውሰድ። ስጉምቲ ዝተወሰደሉ ኣካል ጥርፍን እንተኣቕሪቡ፤ ብኣዋጅ ቁፅሪ 661/2002 ዓንቀፅ 49 /1/ ብደንቢ ቁፅሪ 83/2006 ዓንቀፅ 85 (1) ብዝተውሃቦ ስልጣን መሰረት ብብርኪ ክልል ቢሮ ጥዕና ብወናኒ ኣውራ ከይዲ ስራሕ ምምሕዳርን ቁፅፅርን ምግቢ፤ መድሓኒትን ክንክን ጥዕናን ኮሚቴ ይጣየሽ ናይ ውሳኔ ሓሳብ ብኮሚቴ ይቐርብ ፤ዝቐረበ ውሳኔ ሓሳብ ብወናኒ ኣውራ ከይዲ ስራሕ ይፀድቅ። ስለዚ ኣብ ኣወሳስዳ ስጉምቲ ካብቲ ብኣዋጅን ደንቢን መምርሒን ስልጣን ዝተውሃቦ ኣካል ወፃኢ ኢድ ኣእታውነት ዝእተወሉ መስርሕ እውን የለን ብሕጊ እውን ዘሕትትን ክትግበር ዘይክእል ዋኒን ምዃኑ ክፍለጥ ዘለዎ እዩ።

ኣብ በጀት ዓመት 2009 ካብ ዝተፈፀሙ ዓቢይቲ ተግባራት ቁፅፅር ጥዕና፤ ከም ዝፍለጥ ቁፅፅር እንትካየድን ፍቓድ ንምርካብ ብቐዳሕን ንምርግጋዕን ኣስታት 52 ሃገራዊ ስታንደርድታት ወይ ድማ ሽካላት ኣለው እዮም። ብዚ መሰረት 99% ኣብ ትግራይ ካብ ዝርከቡ ትካላት ቁፅፅር ዝተገበረ እንትኸውን ካብዚእም ኣስታት 68 ትካላት ከቢድ መጠንቀቅታ ተዋሂብዎም፤ 86 ትካላት ድማ ካብ ሓደ ወርሒ ክሳብ ክልተ ዓመት ዕሽጋት ምምሕዳራዊ ስጉምቲ ተወሲዱ እዩ። ብተመሳሳሊ 3.678 ሚልዮን ግምት ዋግኡ ግልጋሎት ዘመኖም ዝሓለፎም ኣፋውስ፤ 2.589 ሚልዮን ግምት ዋግኡ ምግቢን መስተን ዝተወገደ ምዃኑ፤ ካብ እዋን ናብ እዋን ኣብ ትግራይና ዝርከባ ጥዕና ትካላት ብሃገራዊ መዕቀኒ ስታንደርድ መሰረት ካብ ቀይሕ ናብ ቢጫ፤ ካብ ቢጫ ናብ ቆፃል እናተሰጋገራ ኣብዚ ሕዚ እዋን ኣብ ቀይሕ ዳርጋ ዘየለዎ ኾይነን ኣብ ቀይሕ ዝነበራ ዝዕሸጋ ተዓሽገን ዝሸጋሸጋ ተሸጋሽገን ዳርጋ ኩለን ኣብ ቢጫን ቆፃልን ዝርከባ ኾይነን ኣብ ቢጫ ዝርከባ ትካላት እውን ናይ መወዳእታ ጊዜ ገደብ ተዋሂብዎን ይርከብ ። ብዚ መሰረት ዝመፁ ለውጥታት ስያመ ትካላት ብመሰረት ስታንደርድ ምዃኑ፤ ግልጋሎት ዘመኖም ዝሓለፉ ምግብን ኣፋውስን ነጋዶ ባዕሎም ግልጋሎት ዘመኑ ዝሓለፈ ኣለና ብምባል ክውገደሎም ምሕታት ምጅማሮም፤ ኣብ ምትኻኽ ሲጋራ ዝተከልከለሎም ቦታታት ምክልኻልን ምርግጋዕን ብውድብ ጥዕና ዓለም ካብ ኣፍሪካን ኢትዮጵያን ትግራይ ኣብዚ ዓመት እዚ ተሸላሚት መዳልያ ምዃና (ኣብ ሒዝናዮ ዘለና መወዳእታ ወርሒ ነሓስ ዝሰለጠ) ፤ ኣብ ስነ ምግባር ሰብ ሙያ ጥዕና ዝቐርብ ጥርፍን ብፍትሓዊነት ሕብረተሰብ ንምግልጋል ከም ክልል 12 ላዕሊዎት ሓኻይም ሰብ ሙያ ጥዕና ኮሚቴ ዝተጣየሹ ስራሕ ዝጀመሩን ምዃኑ ከም ዕቡቕ ጅማሮ ዝውሰድ ኾይኑ ኣብ ቀፃሊ እውን ተሳትፎ ሕብረተሰብ ብምሕያል ኣብ ዙሪያ መለሽ ዘይሕጋዊ ዝውውር ምግቢን መድሓኒትን ንምዕጋት፤ ኣብ ጥዕና ትካላትና ዕሬትን ፍትሓዊነትን ኣወሃህባ ጥዕና ግልጋሎት ዝያዳ ንምምሕያሽ ከም ቀንዲ ኣጀንዳ ስግግር ተጌሮም ተወሲዶም እናተሰርሐሎምን ንቀፃሊ እውን ክንሰርሐሎም ዝግባእና ተግባራት እዮም።

ነዚ ብዝፃረር መልክዑ ምሕደራ ውልቀ ዘፈር ጥዕና ኢድ ኣእታውነት ፖለቲካዊ ኣመራርሓ ዝዓብለሎ እዩ ተባሂሎም ዝቐርቡ መረዳኝታት መሊኦም ካብ ሓቂ ዝረሓቑ ምዃኖም ምርዳእ ዘድሊ ይኸውን። እዚ ማለት ውሳኔ ኣመራርሓ ዘድልዮም ዋኒናት እንትህልው ኣብ ኩሉ ብርኪ ዝርከብ ኣመራርሓ መንግስቲ ኢዱ ኣእትዮ ኣይሰርሕን ማለት እንተይኮነስ ሙያዊ ውሳኔ ኣብ ዘድልዮም ዋኒናት ግን ነቲ ሙያተኛ ውሳኔ ከዕርፍ ዝግበር ምዃኑ ምርዳእ የድሊ። ኣብ ኣወሃህባ ግልጋሎትን ኣወሳስዳ ስጉምትን ክፍተት እንትህልው ውን ብወንገቲ ውልቀ ጥዕና ክልላና ዝተጣየሹ **ማሕበር ፀጋ ጥዕና ውልቀ ትካላት ጥዕና ትግራይ (ብሕጋዊ ኣካል ብ2005 ዓ ም ኣፍልጦ ዝረኸበ)** ውን ምስ መንግስቲ ተቐራሪቡ ናይ ባዕሉ ብፅሒት እንዳተዋፀኦ ይርከብ።

ብውፅኢት እንትረክ ውን ውልቀ ዘፈር ጥዕና ኣብ ክልልና እንዳሸቆልቆለ እንተይኮነስ ካብ እዋን ናብ እዋን ኣብ ለውጢ ምህዋር ይኣቱ ከም ዘሎ ንምርኣይ እዚ ዝስዕበ ኣሃዝ ምርኣይ ዝከኣል እዩ (ካብ 2003 ክሳብ 2009 ዓ ም)፤

ዓ ም	ኩሉ ዓይነት ክሊኒክ	ስፔሻሊቲ ማእኸል	መባእታዊ ሆስፒታል	ሓፈሻዊ ሆስፒታል	ውልቀ መድሓኒት	ቸርቻሮ
2003	166				248	
2004	167				308	
2005	170				310	
2006	187				312	
2007	192				431	
2008	214	3		2	612	
2009	559	3	1	2	658	

ል በ

ኩሉ ዓይነት ክሊኒክ እንትበሃል መባእታዊ ክሊኒክ፣ ማእኸላዊ ክሊኒክን ስፔሻሊቲ ክሊኒክን ዘካተት እዩ።

ከምቲ ኣብ ዝተፈላለዩ መድረኻት ዝጥቀስ ግልጋሎት ሕክምና ካብ ካልኣት ግልጋሎታት ዝፈልይዎ ባህርታት ስለ ዘለው ግቡእ ክትትል መንግስቲ፣ ንቑሕ ተሳትፎ ህዝብን ካልኣት ውዳባታትን ዝጠልብ ጉዳይ ብምጻኑ ዘሎ ኩነታት ብንቕሓት ምፍላጥን ምክትታልን እዚ እዋን ዝጠልቦ ጉዳይ እዩ። ነዚ ውን እዩ ዝተፈላለዩ መከታተሊ ስልትታት ተነዲፎም ኣብ ስራሕ ዘለ እንትኾን ከም ሃገር ነፃ ስልኪ መስመር 8482 ተዳልዩ ብርክት ዝበሉ ጥርፍናት እንዳቐረቡ መስተኻኸሊ ስጉምቲ ኣብ ምውሳድ ንርከብ።

እዚ ከምዚ እንትበሃል ውልቀ ዘፈር ጥዕና ክልልና ይኹን ሃገርና ናብቲ ዝድለ ብርኪ በዒሑ ኣሎ ዝበሃል ኣይኮነን። ዋላ ኳ ሓድሓደ ፀሓፍቲ ኣጋኒኖም ከም ዘቐርብዎ እንተዘይኮነ ሕዚ ውን ከምዚ ዝወፀ ስታንዳርድ መሰረት ጌርካ ዘይምስራሕ፣ ከም ሃገር ሕፅረት ዘለዎም ዓይነት ሞያታት ዘይምምላእ ዝብሉ ክፍተታት ይረኣዩ እዮም። እዚ ክፍተት ኣብ መንግስቲ ትካላት ጥዕና ውን ብዝተፈላለዩ መልክዑ ዝንፀባረቑ ክፍተት ኮይኑ በቲ ተታሒዞ ዘሎ ቅልጡፍ ምዕባለ ሓይሊ ሰብ ሃገርና ኣብ ዝሓፀረ እዋን ዝምላእ ይኸውን። እንተዘይኮይኑ ቅድሚ ሓሙሽተ ዓመታት ዝነበረ ዘይምዕሩይ ኣሰራርሓ ግን ኣብዚ ሕዚ እዋን ናብ ሰርዓት ይኣቱ ከም ዘሎ ተገልጋሊ ህዝቢ፣ መዳርግቲ ኣካላትን ወነንቲ ውልቀ ዘፈር ጥዕና ውን በቢ መድረኹ ዝምስክርሉ ዓውዲ ይኸውን ከም ዘሎ ኣብ ባይታ ዘሎ ሓቂ ዝምስክር እዩ። የግዳስ እዚ ስርዓት ናይ ምኽባር ስራሕ ክስራሕ እንተሎ ካብ የማን ይኹን ፀጋም ዘይተረጋገፀን ሚዛናውነት ዝጎደሎን ኢሉ ውን ንረብሓ ህዝቢ እንተይኮነስ ንውልቀ ይኹን ጉጅለ ረብሓ ማእኸል ዝገበረ ርኢቶ እንትወሃብ ንዕዘብ። ናይዚ ኣብነት ዝኾነና ድማ ኣብ ዝሓለፉ ኣዋርሕ ኣብ ከተማ መቐለ ብዘይሕጋዊ መንገዲ ይንቀሳቐስ ዝነበረ ትካል ጥዕና ስጉምቲ እንትውሰድ ርኢቶ ዘቐርቡ ዝነበሩ ውሑዳት ርኢይቶ ወሃብቲ እንኮላይ “ ውልቀ ዘፈር ጥዕና ትግራይ ፀገም ኣለዎ ኢሎም ዝካተዑ ኣካላት (ኣብነት ዶ/ር ዘፀኣት) ” መትከሎም ቀፃልነትን ህዝባዊ ውግንናን

ንክህልዎም ንምዕድ። እንተ ኣብ ውልቀ ዘፈር ጥዕና ክልልና ዝረአዩ ክፍተታት እንዳነቐስና ኣካል ፍታሕ ምዃን ግን ንቐፃሊ ውን ክበረታታዕ ዝግባእ ምዃኑ ክንሕብር ንደሊ። በዚ ኣጋጣሚ ኣብ ኣወሃህባ ግልጋሎት ጥዕና መንግስታዊ ይኹን ውልቀ ዘፈር ጥዕና ንዝረአዩ ክፍተታት ንምእራም ድልዩት ዘለኩም ኣካላት ብኣካል ይኹን ብስልኪ እንዳተቐበልና ንምእራም ድሉዎት ምዃንና ክንሕብር ንደሊ።

ውልቀ ዘፈር ጥዕና ክልላና ንክዕንብብ ኩላትና ንረባረብ!

ኣውራ ከይዲ ሰራሕ ምምሕዳርን ቁፅፅርን ምግብ፣ መድኣኒትን ክንክንን ጥዕና ክልል ትግራይ

ነኣሰ 2009 ዓ ም

መቐለ